

VINOGRADNIŠKA ZAVETIŠČA IN GRUNTNE BAJTE V VIPAVSKI DOLINI

Andrejka Ščukovt

117

IZVLEČEK

Vinogradniška zavetišča sodijo v tisto vrst dediščine, ki jo imenujemo občasno naseljene stavbe ali na kratko zavetišča. Na Vipavskem so to gruntne bajte. Frekvenca vinogradniških zavetišč v Vipavski dolini je velika. Po posamičnih območjih je njihova gostota največja v okolici vasi Slap in v dolini Pasjega repa; ta zavetišča so tudi najstarejša. Vinogradniška zavetišča glede na starost in obliko uvrščam v dva tipa s podtipi.

ABSTRACT

Vineyard shelters belong to the kind of heritage called temporarily settled buildings or, in short, shelters. In the Vipava Valley they are called cottages (literally: land cottages). The density of vineyard shelters is very high in the Vipava Valley. Considering individual areas their density is the highest around the village of Slap and in the Pasji rep Valley; these shelters are also the oldest ones. Vineyard shelters are classified into two types with subtypes depending on their age and shape.

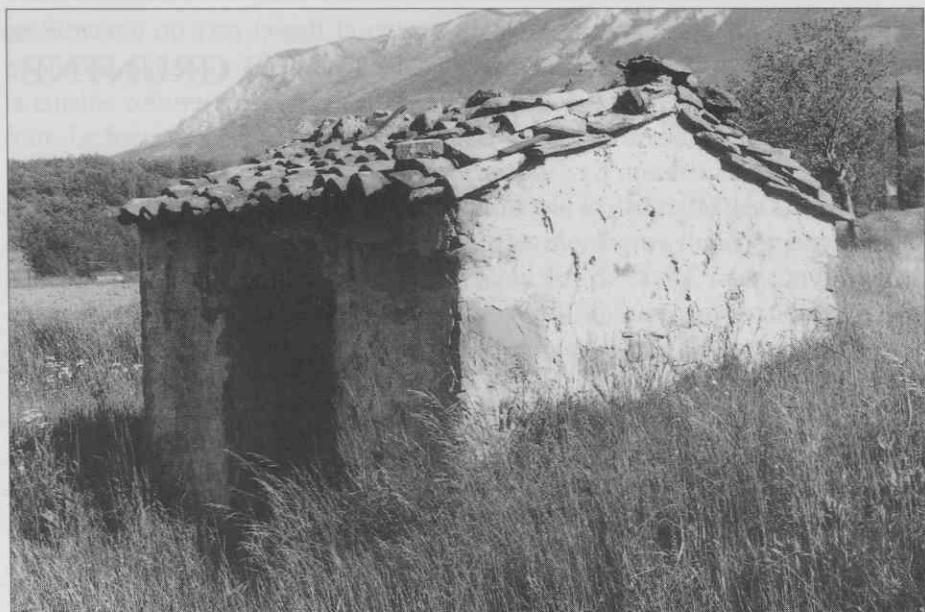
Predgovor

V tekstu Vinogradniška zavetišča na območju Vipavske doline predstavljam stavbno dediščino, ki jo uvrščamo v občasno oziroma začasno naseljene stavbe ali z eno besedo zavetišča. Poleg obravnavanih zavetišč poznamo še pastirske, drvarske, oglarske, poljedeljske in solinarske občasno naseljene stavbe in naselja. Z občasno naseljenimi stavbami se je največ ukvarjal dr. T. Cevc.¹ Njegova zasluga je, da so nam zelo dobro poznani pastirski stanovi, drvarske in oglarske stavbe. Ta vrst dediščine je značilna za naš gorski svet. V sredozemskem kulturnem prostoru pa so najbolj znana in markantna zavetišča, ki jim pravimo hiške ali bajte. Teh je največ na Krasu² in v Istri³, po pašnikih in v vinogradih. To so manjše

¹ Cevc Tone, Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem. Ljubljana: DZS, 1984.

² S hiškami na Krasu se je ukvarjala italijanska avtorica M. P. Pagnini. Svoja spoznanja je objavila v knjigi *La casa rurale nel Carso Triestino*, 1996.

³ Eden izmed avtorjev, ki se je ukvarjal z istrskimi kažuni že leta 1940, je bil B. Nice.

Skrilje - zavetišče Novinčovca (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Skrilje - the Novinčovec shelter (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Skrilje - abri de Novinčovec (foto A. Ščukovt, 1996).

enocelične stavbe. Največkrat so okrogle pa tudi pravokotniške oblike in zgrajene iz nasuho zloženega kamenja. V poljskih hiškah so hranili orodje in se vanje zatekali ob pripekajočem soncu. Pastirske hiške so služile predvsem za zavetje pastirjem v neugodnih vremenskih razmerah. V njih je pastir lahko le čepel ali sedel.

Območje, ki mu je namenjena ta obdelava, je Vipavska dolina. Pobočja in v zadnjem času tudi ravninski del doline so porasla z okrog 1700 ha vinogradov. Kot posledica naravnih lepot, klime in človeške aktivnosti se je izoblikovala značilna, čeprav marsikod tudi že zaraščena in po drugi strani degradirana, vinogradniška krajina. O odlikah vipavskega vina je pisal že Valvasor. Vinsko trto pa so v Vipavsko dolino prinesli Rimljani.

Vinska trta in vino sta tesno povezani z načinom življenja vsakega Vipavca. Ta povezava se odraža tudi na področju stavbarstva oziroma na vinogradniški arhitekturi. Najbolj so nam znane obokane vinske kleti s faladurji, manj pa vinogradniška zavetišča ali gruntu bajte.

Obravnavana zavetišča so plod terenskega dela, ki sem ga v glavnem opravljala v zgodnjih pomladnih in poznih jesenskih mesecih.⁴ Ker pa je danes veliko vinogradov že opuščenih in jih je prerasel gozd, se zahvaljujem informatorjem /lokalnim poznavalcem terena/, ki so mi pomagali marsikatero

⁴ Terensko delo sem opravljala med letoma 1994 in 1997. Vezano je bilo na zgodnje pomladne in pozne jesenske mesece, ko vinska trta in predvsem ostala vegetacija v rasti miruje. Takrat je bil zato pogled na vinograde in na evidentiranje zavetišč lažji oziroma delo olajšano.

Duplje - gruntna bajta pri Vrhpolju (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Duplje - cottage near Vrhpolje (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Duplje - maisonnette près de Vrhpolje (photo: A. Ščukovt, 1996).

že popolnoma zaraščeno in pozabljeno zavetišče ponovno odkriti. Brez njih bi nekatera zavetišča ostala nedokumentirana, predvsem na območju Pasjega repa pri Podnanosu.

Zaradi lažje preglednosti nad terenom sem evidentirane objekte razvrstila v osem funkcijskih območij. V vsakem funkcijskem območju so podatki o zavetišču izpisani na obrazcu v obliki inventarnega lista, zavetišče je fotodokumentirano in označeno na topografski karti TTN5. Nekateri objekti so tudi tehnično izmerjeni, narejen je posnetek obstoječega stanja. Pri vrednotenju vinogradniških zavetišč pa sem upoštevala naslednja merila in kriterije: razvojno, tipološko in prostorsko merilo.⁵

Funkcijsko območje A: Je južno od vasi Šempas. To je zdaj območje vodnega zbiralnika Vogršček in trase hitre ceste Vrtojba - Selo.

Funkcijsko območje B: Je med vasema Potoče in Skrilje.

Funkcijsko območje C: Je področje vinogradov okrog vasi Steske pri Braniku.

Funkcijsko območje Č: To je vinogradniška krajina med vasmi Lože in Goče.

Funkcijsko območje D: Obsega vinograde od vasi Budanje do Dupelj in Vrhpolja pri Vipavi

Funkcijsko območje E: Je severno in zahodno od vasi Slap pri Vipavi in pod hribom Svetega Pavla.

⁵ Glej J. Pirkovič, Sistematika vrednotenja kulturne dediščine. Vestnik 11 (Ljubljana) / 1993.

Slap - Bizjak - Prhavčevo zavetišče oziroma gruntna bajta (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Slap - Bizjak - the Prhavčev shelter or cottage (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Slap - Bizjak - abri de Prhavc ou bien maisonnette (photo: A. Ščukovt, 1996).

Funkcijsko območje F: To je vinogradniška krajina južno od vasi Erzelj oziroma od Tabora nad Erzelijem.

Funkcijsko območje G: Je dolina istoimenskega potoka Pasji rep, ki leži jugozahodno med vasema Lozice in Orehovica pri Podnanosu.

Tipi vinogradniških zavetišč

Uvrščam jih v dva tipa:

V prvi tip uvrščam tista zavetišča, ki so nastala v 19. stoletju. So pravokotniškega tlorisa in plod podedovanega znanja iz pradavnine. Grajena so iz nasuho zloženega kamenja oziroma skrl, tako stene kot streha. Skrle so naložene v višini po plasteh. Največkrat sta tako zgrajeni dve steni zavetišča, preostali del pa je delno vkopan v breg ali v živo skalo. Zavetišče V Lukovniku pri vasi Erzelj je primer zavetišča, ki je vklesano v živo skalo. Tla v zavetiščih so iz zbite zemlje. Streha je prav tako skrlata. V primeru, da je zavetišče manjše, je streha iz skrl, ki so brez vsakršne opore položene druga na drugo. Večja zavetišča imajo skrle položene na tramove. V primerjavi s kraškimi zavetišči, ki imajo plitvo kupolasto streho, je tu streha največkrat enokapnica.

Vhod v zavetišče je preprosta pravokotniška nizka odprtina. Praviloma je vhod orientiran proti jugu ali zahodu, tako da je obrnjen proč od burje. Starejša

Goče - zavetišče pred vasjo in vinogradniška krajina Goč (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Goče - shelter in front of the village and view of the vineyards of Goče (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Goče - abri près du village et les vignobles (photo: A. Ščukovt, 1996).

vinogradniška zavetišča so bila vedno tako velika, da se je v njih odrasel človek lahko ulegel na tla diagonalno. Povprečne dimenzije zavetišč tega tipa so cca 3m x 2.50m in višine 1.60m ali 3.90m x 2.60m ter višine 2.50m.

V drugi skupini so zavetišča, ki so v glavnem nastala po letu 1900, to je po obnovi vinogradov. V osemdesetih letih 19. stoletja je tudi tukajšnje vinograde prizadela trsna uš.⁶ Zato je bilo potrebno obnoviti praktično vse vinograde. V tem obdobju je nastal tip vinogradniških zavetišč, kakršna poznamo še danes. To so večja zavetišča - gruntne bajte, in so izrazito pravokotniškega tlorisa. Gradivo niso več skrle, ampak že večji odbrani kosi lokalnega kamnja. Streha je krita s korci in je eno ali dvokapna. Ta zavetišča imajo tudi že kamnite detajle, kot so vratni in okenski okvirji. Znotraj tega tipa pa ločimo več podtipov.

1. Manjša vinogradniška zavetišča pravokotniškega tlorisa. Vanje pridemo skozi manjšo pravokotniško odprtino. Poleg vratne je še manjša okenska odprtina. Tla so iz zbite zemlje. Oprema je le najnujnejša - preprosta lesena klop. Streha je enokapnica, kritina korčna na lesenem tramovju.

2. Večja zavetišča, tudi pravokotniškega tlorisa. Vhod je že opremljen z enokrilnimi lesenimi vrati. Praviloma imajo ta zavetišča po dve manjši okenski

⁶ Konec 18. stol. se je na Slovenskem pojavila trsna uš in je v zelo kratkem času uničila vinograde. Z uvajanjem cepljenja evropske žlahtne vinske trte na ameriško podlago so zopet uspeli na Slovenskem postaviti vinogradništvo na noge. Ob obnovi vinogradov so gradili tudi nova zavetišča.

Budanje - opuščena gruntna bajta (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Budanje - abandoned cottage (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Budanje - maisonnette abandonnée (photo: A. Ščukovt, 1996).

odprtini, ki sta tako kot vratna, obdani s kamnitim okvirjem. Oprema je lesena klop z mizo. Del prostora v teh zavetiščih je bil namenjen tudi za živino. Tu so imeli največ po par volov. Vole so rabili za oranje vinograda in *da so delali gnoj* oziroma za gnojenje.

3. V ta podtip uvrščam večje stavbe, ki so že stanovanjska poslopja v katerih so živeli koloni. Ta poslopja so nadstropna. V pritličju so bivali, nadstropje pa so uporabljali kot gospodarski del. Takih stavb je ohranjenih zelo malo, oziroma so že v ruševinah.

Na velikost zavetišča ali gruntne bajte, kot jih imenujejo lokalno, so vplivale tudi premoženjske razmere. Lastniki bajt, v katerih so živeli koloni, so bili premožnejši kmetje, gostilničarji in cerkev. Primer večje kolonske bajte je pod vasjo Erzelj. Njeni lastniki so bili ena najbogatejših družin iz Goč. To je Kebetova bajta, v kateri je bila med drugo svetovno vojno partizanska bolnišnica, danes pa je le-ta le še ruševina. Dve taki bajti stojita tudi na območju vinogradov pri vasi Slap pri Vipavi. Prva je na območju imenovanem Mejakovec, njen lastnik je Župnijski urad iz Vipave. Lastniki druge bajte pa so znani vipavski gostilničarji Hrovatinovi.

Gradnja zavetišč

Zavetišča so vsa kot po pravilu grajena na enak način. Smo v sredozemskem kulturnem prostoru in zanj je značilna predvsem uporaba kamna kot gradbenega materiala. Najstarejša zavetišča so zgrajena iz flišnega peščenjaka /skrle, škrle,

Orehovica - zavetišče v dolini Pasjega repa (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Orehovica - shelter in the Pasji rep Valley (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Orehovica - abri dans la vallée de Pasji rep (photo: A. Ščukovt, 1996).

škrlj/, mlajša pa že iz večjih odbranih kosov lokalnega kamna. Prva imajo tudi ostrešje iz skrl, druga pa so krita že s korčno kritino.

Gradnje zavetišča se je loteval kar sam gospodar ob pomoči družinskih članov ali prijateljev. Gradil je brez načrta, saj ga ni potreboval. Po pripovedovanju informatorja je v dolini Pasjega repa na začetku tega stoletja zidal zavetišča neki Lipovž, doma iz Lozic.

Poznamo dva načina zidanja gruntnih bajt. Starejše so zidane na tako imenovani suhi način, brez kakršnegakoli veziva. Mlajša zavetišča so zidana z malto. Za vinogradniška zavetišča zidana z malto je značilno, da stene drži vezivo, ki je narejeno iz mešanice peska, apna in vode. Kamnit zid je kljub vezivu še vedno debel približno 0.5m. Število pozidanih sten pa je od primera do primera različno in je odvisno od lege.

Streha

Pokrivanje s kamnito kritino je star način pokrivanja streh sredozemskega kulturnega prostora. Starejša vinogradniška zavetišča imajo enokapno, skrlato streho.⁷ Skrle so tu gladke plošče romboidne oblike in postavljene tako, da vsaka zgornja vrsta prekrije spodnjo. Edini primer, ki ima kupolasto /plitvo/ streho, je na območju Pasjega repa. To je Lipovževa bajta.

⁷ Umetnostni zgodovinar dr. F. Stele je v knjigi Umetnost v Primorju imenoval kamnito streho prastara streha. S tem izrazom je označil njeno povezanost z naravo, predvsem pa starost in kontinuiteto.

Orehovica - zavetišče v dolini Pasjega repa (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Orehovica - shelter in the Pasji rep Valley (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Orehovica - abri dans la vallée de Pasji rep (photo: A. Ščukovt, 1996).

Najbolj razširjena oblika strehe je dvokapna streha. Kritina je korčna. Imamo pa tudi več primerov vinogradniških zavetišč z enokapno streho. V zadnjih desetletjih uporabljajo za kritino zavetišč tudi salonit in valovito pločevino. Ti dve obliki kritine delujeta na tej zvrsti dediščine in v vinogradniški krajini zelo grdo in nenaravno.

Oprema zavetišč

Oprema vinogradniških zavetišč, tako stavbna, kot tudi oprema v notranjščini, je zelo skromna; minimalna in najnujnejša. Vhod v zavetišče je pogosto na vzdolžni, južni strani zavetišča. Je odprt. Zavetišč z vratnimi krili je malo. Vrata so v glavnem imela tista zavetišča, v katerih je bila živina.

Starejša vinogradniška zavetišča nimajo okenskih odprtin. Zadoščala je le tista svetloba, ki je prihajala skozi vratno odprtino. Okenske odprtine se pojavijo šele na novejših bajtah, v glavnem po letu 1900. So kvadratne ali pravokotniške oblike ter obdane s kamnitimi okvirji.

Starejša vinogradniška zavetišča verjetno niso imela notranje opreme. Ta se pojavi šele v mlajših zavetiščih. V glavnem sta to le lesena klop in miza. V zavetiščih, kjer je bila tudi živina pa so še danes vidni v zid pritrjeni železni obroči, na katere so živino privezovali. Danes je v vinogradniških zavetiščih poleg klopi in mize še spravljeno orodje za obdelovanje vinograda.

Slap - zavetišče pod Sv. Pavlom (foto A. Ščukovt, 1996). ♦ Slap - shelter under St Paul's (photo A. Ščukovt, 1996). ♦ Slap - abri au-dessous de St. Paul (photo: A. Ščukovt, 1996).

Voda

Opozorim naj še na problem vode, ki je vpletena v vse naše dejavnosti. V zavetišče so v glavnem vodo prinašali od drugod. V redkih vinogradniških zavetiščih so jo zbirali v cisternah ali kalu.⁸ Kjer pa sta bila voda ali potok, je že samo nahajališče vode narekovalo postavitev zavetišča v njeni bližini. Tak primer je dolina potoka Pasjega repa. Nujno pa so bile na vodo predvsem vezane kolonske bajte ter tista zavetišča, v katerih so imeli živino.

Kamnite škarpe in zidovi

Tradicija v uporabi naravnega kamna se odraža tudi skozi uporabo le-tega za ograde, zidove in škarpe.⁹ Kamniti zidovi zidani na suho na nas vedno naredijo določen vtis.

Medtem ko stojijo hiške na Krasu na robovih parcel in parcelo omejuje kamnita ograda, so v Vipavski dolini v vinogradih kamen uporabili za gradnjo škarp, vinogradniško zavetišče pa je postavljeno ob škarpno.

Za prehod iz ene na drugo teraso so pri starejših zavetiščih naredili še stopnice. Dobro ohranjena primera sta iz doline Pasjega repa, pri tako imenovani Čehovi in

⁸ V nobenem primeru ob zavetišču ni vodnjaka.

⁹ Škarpa je zid med dvema višinama zemljišča. Funkcija škarpe je torej v preprečevanju usipanja oziroma drsenja zemlje.

Šmoncovi bajti. Pri Šmoncovi bajti je še dobro ohranjen zidan plato, ki mu Vipavci pravijo *jahno*. To je širši prostor na koncu terase, na katerem so obračali vole.

Kamniti zidovi in škarpe v Vipavski dolini imajo dvojno funkcijo; ograjujejo in omejujejo lastnino, služijo pa tudi za zavetje pred burjo.

VIRI IN LITERATURA

BOGATAJ, Janez: Sto srečanj z dediščino na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba, 1992.

CEVC, Tone: Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem. Ljubljana: DZS, 1984.

CIGLIČ, Zvona: Kamniti svet. Koper: Pokrajinski muzej, 1994.

HRČEK, L., KOTAR, M.: Stari trsi vinske trte v Sloveniji. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, 1997.

NICE, Bruno: La casa rurale nella Venezia Giulia. Bologna: Nicola Zanichelli editore, 1940.

PAGNINI, M. P.: La casa rurale nel Carso Triestino. Trieste: Museo Civico di storia naturale, 1996.

PIRKOVIČ, Jelka: Osrednji pojmi in zasnova spomeniškega varstva v Sloveniji. V: Vestnik 11 (Ljubljana) / 1993, str. 117-125.

SLOVENSKO ljudsko izročilo (ured. A. Baš). Ljubljana: Cankarjeva založba, 1980.

BESEDA O AVTORICI

Andrejka Ščukovt, dipl. etnologinja in sociologinja. Zaposlena kot višja konservatorica za etnološko dediščino in dokumentalistka na Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novi Gorici. Objavila je več prispevkov o ljudskem stavbarstvu in konservatorstvu.

ABOUT THE AUTHOR

Andrejka Ščukovt is a graduated ethnologist and sociologist. She is employed as senior conservator of ethnological heritage and documentalist with the Institute for the Protection of Natural and Cultural Heritage in Nova Gorica. She has published several articles on vernacular architecture and conservation issues.

SUMMARY

VINEYARD SHELTERS AND COTTAGES IN THE VIPAVA VALLEY

In the Mediterranean cultural area the best known shelters are of the type called "little houses" (*hiške*). Most of these "little houses" are in the Karst and in Slovene Istria. In the wider Mediterranean area there are also shelters in the remaining part of Istria, where they called *kažuni*, in Italy (*trulli*) and in France (*bories*). Some connections can be established between them. These centuries old buildings have a simple (mostly oval, sometimes rectangular) ground plan, they are made of dry-stone masonry using local rocks, the entrance is a simple opening and the roof is dome-shaped. The basic use of shelters is as temporary living quarters and for shelter. Tools were kept in them and the provided shelter against sudden rain or scorching sun. Shepherds' shelters were mainly used for the latter purpose.

127

This article deals with the vineyard shelters in the Vipava valley. To have a better overview of the vineyard shelters they are classified into eight functional areas. All shelters are described in forms arranged like inventory records. These forms list all existing details. If there are no data available, there is comment either. The vineyard shelters are also documented by photographs and their location is marked on topographic maps; for some objects the technical dimensions were taken and the existing condition recorded.

Vineyard shelters are classified into two types. The first type are those which date from the 19th century and they are entirely - walls and roof - made of dry-stone masonry. The roof is either of the lean-to type or dome-shaped. The second group are vineyard shelters which date from after the renovation of the vineyards, that is after 1900. The type of shelters as we know them today originates from this period. The shelters were stone-built and the roofs were covered with Italian tiles. Within this type there are several subtypes of vineyard shelters.

Vineyard shelters were usually built by the owner of the land. However, records mention a mason called Lipovž from Lozice in the Pasji rep Valley near Podnanos, who was born at the turn of the century and who used to build vineyard shelters. He was even capable of building a shelter with a dome-shaped roof, an achievement which had by then become very rare. In general there are two ways of building shelters. The dry-stone shelters are the older ones, in the younger ones mortar was used.

As to their dimensions vineyard shelters or cottages are classified into three groups:

- small shelters, also the oldest ones: 2,85 x 2,65 m and up to 3,90 x 3,0m;
- large vineyard shelters: 3,0 m x 4,5 m;
- (land) cottages, meant for *coloni* which are as big as small houses.

The furniture of vineyard shelters is more or less the same as that of other shelters like shepherds' huts, loggers' cabins and saline huts and is quite plain, consisting mainly of a wooden bench and a table.

RESUME

LES ABRIS DE VIGNERONS ET LES MAISONNETTES DES PROPRIETAIRES FONCIERS DANS LA VALLEE DE LA VIPAVA

128 C'est dans l'espace culturel méditerranéen que se trouvent les abris les plus connus, que nous nommons en slovène «hiška» (petite maison). Chez nous, on rencontre la plupart des abris dans la région du Karst et de l'Istrie slovène. Dans l'espace méditerranéen au sens plus large, on trouve également des abris dans le reste de l'Istrie, sous le nom de kažun, de trulli en Italie et de bories en France. On peut leur découvrir quelques points communs. Ces bâtiments d'une centaine d'années environ, présentent un plan horizontal très simple (de forme ovale ou rectangulaire); leur matériel de construction consiste en pierres locales superposées à sec; l'entrée se réduit à une simple ouverture; le toit a la forme d'une coupole. Un tel abri sert d'habitat temporaire ou d'abri à proprement parler. Dans les champs, les paysans y gardaient leurs outils et venaient s'abriter de l'orage ou des brûlures du soleil. Les abris de bergers servaient surtout à abriter les bergers devant les intempéries.

La présente étude traite des abris des vigneronns dans la région de la vallée de la Vipava. Dans un souci de clarté, nous avons classé ces abris dans huit régions fonctionnelles. Tous les abris sont également inscrits dans un inventaire qui contient toutes les données disponibles. Là, où on ne dispose pas de données, il n'y a pas de commentaire. On dispose aussi d'une documentation photographique sur les abris de vigneronns; leur position est pointée sur la carte topographique TTN5. Certains bâtiments ont été mesurés et on en possède un relevé de leur état actuel.

Nous avons classé les abris de vigneronns en deux types. Les premiers ont été construits au 19ème siècle: ils sont tous en pierres superposées à sec, tant leurs murs que leur toit. Le toit présente la forme d'une coupole à une gouttière. Les seconds ont été construits après le renouvellement des vignobles, c'est-à-dire après l'an 1900. C'est à cette époque qu'apparut le type d'abri connu aujourd'hui: les murs en pierre et le toit en tuiles. Ce dernier type d'abri se divise encore en sous-types.

Les abris des vigneronns ont été pour la plupart construits par leur propriétaires. Mais nous avons aussi des indications sur un maçon qui construisait les abris, monsieur Lipovž de Ložice dans la vallée de Pasji rep, pres de Podnanos, né vers la fin du siècle dernier. Il savait même construire des abris avec toit en

forme de coupole, ce qui était rare à l'époque. Deux façons de construire les abris nous sont connus: les vieux abris sont construits à sec, les plus récents avec du mortier.

Quant à leurs dimensions, les abris des vignerons et les maisonnettes des propriétaires fonciers sont classés en trois groupes:

- les petits abris, qui sont aussi plus anciens,
de 2.85 x 2.65 à 3.90 x 3 mètres,
- les grands abris de vignerons de 3m x 4.5m et
- les maisonnettes des propriétaires fonciers, destinées surtout aux colons,

qui ont déjà la taille d'une petite maison habitable.

L'ameublement des abris de vigneron est très modeste, surtout si l'on compare avec les chalets des bergers, les huttes des bûcherons et les maisons dans les marais salants. On n'y trouve que les meubles indispensables: un banc et une table.

